

Omsorg for barnet



HVORFOR OMSORG ?

Omsorg for barnet bunder dybest set i, at barnet fødes ufærdigt, og at det derfor er afhængigt af andre mennesker for at udvikle sig til at deltage i samfundets sociale og produktive liv.

Af seniorforsker Sven Thyssen, DPI.

Omsorg for barnet bunder dybest set i, at barnet fødes ufærdigt, og at det derfor er afhængigt af andre mennesker for at udvikle sig til at deltage i samfundets sociale og produktive liv. Den første omsorg, man giver det lille barn, er følelsesmæssig. Vi "tager imod" det nyfødte barn, og udtrykker ved hele vores væremåde over for det, at det er velkomment blandt os. Den russiske psykolog, Maja Lisina, fremhæver, at den voksnes opmærksomhed og interesse for det spæde barn billedlig talt "vækker" barnet. Hun siger, at en af funktionerne af den voksnes kommunikation med spædbarnet er, at den giver barnet, det "skub ... som fører barnet ud af den halvsøvn, der er karakteristisk for nyfødte - forsænketheden i indre fornemmelser." Kontakten og samværet med den voksne, der tager sig af barnet, fører til, at barnet bliver psykisk levende og aktivt. Det "skub", som den voksnes følelsesmæssige omsorg giver barnet, fremkalder allerførst en interesse hos barnet over for den voksne. Barnet smiler til den voksne og bliver følelsesmæssig knyttet til de mennesker, der tager sig af det. Det har imidlertid også vist sig, at når barnet er omkring 6 mdr., er det umiddelbare følelsesmæssige samvær ikke nok. Barnet begynder at blive interesseret i tingene i dets omgivelser. Barnet får brug for, at man forstår, hvad der interesserer det, og at man deler dets begyndende interesse for verden og for dets handlinger med ting i omgivelserne.

OMSORG og barnets udforskning af verden.

Barnets psykiske udvikling kan ses som en proces, hvor den måde, hvorpå barnet deltager i menneskenes fælles liv, langsomt forandres. Hvordan vi lever kan barnet ikke selv finde ud af. Vi må hjælpe det til at finde ud af, hvordan vi bruger de ting, vi omgiver os med, og til at forstå de begreber og værdier, vi handler ud fra. Barnet må have hjælp til at gå på opdagelse i den menneskelige verden, vi lever i. Denne hjælp må på en gang gives barnet sådan, at man stiller sig ved siden af det, forstår det, værdsætter det og respekterer det, holder af det, og samtidig tager et ansvar for det, hjælper det, støtter det og inspirerer det. Barnet befinder sig jo i ukendt land, og vi kan hjælpe det til en viden, det aldrig selv var kommet på. Når barnet begynder at blive interesseret i verden omkring sig skifter omsorgen karakter. Barnet har stadig brug for følelsesmæssig kontakt med en voksen, men også for noget andet - nemlig forståelse og indlevelse i dets nye interesser, og inspiration således at barnet finder frem til nye interessante aktiviteter. Det viser sig nu, at ligesom den følelsesmæssige kontakt til det spæde barn med Lisinas billede "vækker" barnet, så fører den voksnes opmærksomhed og interesse over for, hvad der interesserer det lidt større barn, også til, at barnet bliver endnumere aktivt og levende. At det forholder sig sådan betyder, at den voksnes interesse for barnets aktiviteter har betydning for den mening disse aktiviteter har for barnet. En sådan betydning får den jævnaldrendes interesse også tidligt. Man kan se dette allerede, når barnet er omkring 1 år.

Omsorg er en vigtig side ved de relationer, som barnet indgår i, når det vokser op - og udvikler sig psykisk. Man forholder sig ligeledes til barnet gennem andre virksomheder: Opdragelse, pædagogiske aktiviteter og undervisning. Men disse virksomheder indeholder ikke nødvendigvis netop det menneskelige aspekt, som omsorg peger på. Nemlig for det første det fundamentale menneskelige fællesskab, som består mellem omsorgsgiver og barnet, og for det andet indlevelsen i og opmærksomheden over for, hvad barnet har brug for, og barnets egen aktivitet.

DET menneskelige fællesskab

Der er først tale om et fællesskab mellem barnet og familien. Her knytter barnet de første forbindelser til andre mennesker og får de første erfaringer om samliv med andre mennesker, og det danner de første værdier om livet blandt mennesker. Er livet godt? Det har vist sig, at børn der får ringe menneskelig kontakt i den helt tidlige alder udvikles meget langsomt ikke alene psykisk, men også motorisk. F.eks. rejser de sig op og går meget sent. Fællesskabet med familien har en særlig karakter. Der er knyttet dybe følelser til det, og der er en fælles livshistorie. Det giver også omsorgen en særlig følelsesmæssig og særlig personlig karakter. Når det lille barn begynder i en daginstitution eller anden pasningsordning møder det mennesker, som det ikke er knyttet sammen med igennem et fælles livsforløb. Her møder barnet så at sige et spejl af det samfund, vi lever i. Er det et godt og venligt samfund, der viser forståelse og interesse for barnet? Den omsorg, der gives barnet i daginstitutionen eller pasningsordningen, har en anden baggrund end den man giver barnet i familien. Den bygger ikke på personlig kærlighed og livsfællesskab, men på følelser for og engagement i arbejdet som pædagog. Men begge steder har barnet brug for en omsorg, der omfatter forståelse, indlevelse og inspiration, og begge steder har barnet brug for at føle sig værdsat, respekteret og holdt af.

HVAD har barnet brug for.

For at udvikle sig psykisk må barnet selv være aktivt. Disse aktiviteter kan enten være mere ydre og synlige aktiviteter som manipulation med og undersøgelse af ting, som vi ser det hos det lille barn, eller leg som hos det lidt større barn. Eller der kan være tale om aktiviteter overvejende på det indre plan: tænkning og overvejelser, men psykisk udvikling forudsætter sådanne aktiviteter, og disse aktiviteter kan ingen andre udføre for barnet. Omsorgsbegrebet retter opmærksomheden netop mod dette forhold: barnet som den aktive i sin egen udvikling, og fastholder samtidig betydningen af det menneskelige fællesskab. For den voksne kan inspirere, og den voksnes interesse og opmærksomhed har betydning for den mening, barnets aktiviteter har: Synes og udtrykker den voksne, at det barnet er optaget af, er interessant og betydningsfuldt, bliver barnet endnu mere levende og aktivt engageret, og viser den voksne barnets aktiviteter ligegyldighed, kan barnet miste interessen for det, som det ellers er optaget af.

OMSORG og opdragelse

Omsorgsbegrebet angiver et forhold mellem mennesker. Omsorg er noget et menneske giver et andet menneske: *Barnet ses som medmenneske og dets egen aktivitet fremstår som et afgørende led i dets psykiske udvikling.* Det er gennem sin aktivitet, barnet får nye erfaringer, udvikler nye værdier, skaber nye relationer til andre mennesker osv. Som voksne kan vi leve med i barnets gåen på opdagelse, berige denne proces, forklare, inspirere og åbne nye verdener for barnet. Og fremfor alt kan vi leve på en sådan måde sammen med barnet, at barnet finder det værd at gå på opdagelse i vores fælles verden. Opdragelse, pædagogiske aktiviteter og undervisning står naturligvis ikke i modsætning til omsorg. Men disse begreber betoner ikke i sig selv det menneskelige fællesskab, og den opmærksomhed og interesse over for, hvad der er vigtigt for barnet, som er indeholdt i omsorgsbegrebet. I forbindelse med omsorgen er det vigtigt at erindre, at omsorg ikke kun er følelsesmæssigt samvær - og heller ikke kun pasning eller fysisk pleje - og at omsorg handler om at forholde sig til børn, der er engagerede i vores fælles verden.